

KOMUNITNÉ SIETE A VLÁKNA INFRAŠTRUKTÚRNEHO FEMINIZMU

Vo štvrti Charlois, v južnej časti Rotterdamu, už piaty rok funguje priestor *Varia*, spravovaný do veľkej miery prisťahovalcami, ktorí do Holandska pôvodne prišli študovať umenie. V rozhovore traja členovia kolektívu približujú spôsoby, ktorými rozvíjajú kritické prístupy k sociálnym sieťam podriadeným venture kapitálu a infraštruktúre dohľadu.

Predstavili by ste, prosím, Variu? Kto a ako je do nej zapojený a ako vyzerá váš bežný deň?

Roel Roscam Abbing: Na počiatku *Varie* bola túžba po vlastnom priestore v meste, ktoré bolo čoraz drahšie. Bolo veľmi náročné prevádzkovať nezávislé priestory udržateľným spôsobom. Množstvo umeleckých ateliérov fungovalo v anti-squattingu, čo znamená, že komerčné firmy udržiavali prázdne budovy obsadené tak, že ich prenajímali študentom či iným podnájomníkom. Tým zvyšovali ceny, no napriek tomu v nich zoskupenia ostávali, pretože sa zdalo, že niet inej cesty, ako sa dostať k priestoru. Túžili sme po zdieľanom mieste, kde by sme mohli rozvíjať spoločnú prax, no chceli sme sa vyhnúť pasci anti-squattingu. Padlo rozhodnutie dať dokopy skupinu ľudí, ktorí by boli ochotní podstúpiť riziko najprv získať priestor a následne zistiť, čo sa z toho celého zrodí. Mnohí z nich sa poznali z Inštitútu Pieta Zwarta (PZI).

Simon Browne: *Varia* je organizácia riadená jej členmi. Je nás približne dvadsať, z toho sedemnať momentálne aktívnych. O *Varii* rozhodujeme spoločne. Množstvo aktivít, ktoré *Varia* zastrešuje, je však iniciatívou jednotlivých členov, ich vlastných výskumných záujmov a praxe. Čosi sa teraz možno zmení, keďže sa snažíme do *Varie* prizvať nových ľudí, aby nebola len priestorom na prezentáciu praxe jej členov.

Angeliki Diakrousi: Každý z nás trochu reprezentuje inú generáciu *Varie*. Roel v nej bol od začiatku, Simon sa pridal nedávno a ja som sa pripojila po vyhlásení prvého lockdownu. *Variu* som tak spočiatku zažívala väčšinou online. Myslím si, že táto iniciatíva sa v závislosti od členov výrazne premieňa. Naš kolektív sa snažíme vždy spravovať čo najhorizontálnejšie; spolupracujeme aj pri financiách, administrácii, hardvéri, infraštruktúre, komunikácii, rozhodovaní či koordinácii, nielen na našich podujatiach a výskume. Chceme sa o poznanie deliť – a to si vyžaduje čas.

Majú členovia nejaké roly?

AD: Máme pracovné skupiny. Tie základné, ktoré pracujú priebežne, sa venujú financiám,

infraštruktúre a komunikácii. Potom máme mediačnú skupinu, kde väčšmi uvažujeme o vízii priestoru a o spoločenskej dynamike v rámci skupiny. Momentálne pracujeme tak, že sa snažíme poznávať každú skupinu, prijať nových členov a nechať ich vplývať späť na nás. Práve spracovávame množstvo materiálov na našu wiki, napríklad o financiách či infraštruktúre, aby sa k nám ľudia mohli pridať bez toho, že by sme im museli všetko od základov predstavovať. Môžu hneď začať s malými úlohami a postupne sa všetko naučiť. Nedávno sa jedna z diskusií týkajúcich sa pracovných skupín točila okolo rodovej nerovnováhy v práci. Rozhodli sme sa z času na čas presúvať medzi skupinami, kolektívne kvalitne dokumentovať našu prácu a zdieľať interné poznanie, ktoré takto nadobudneme. V knižnici *Varie* je kniha *Low Power to the People: Pirates, Protest, and Politics in FM Radio Activism*. Raz som v nej narazila na kapitolu Christiny Dunbar-Hester *The tools of gender production*, ktorá ukazuje, ako jednoducho sa na rodovej báze zorganizuje deľba práce, keď je napríklad potrebné rýchlo a komunálne vybudovať rozhlasovú stanicu. Podnietilo ma to k uvažovaniu o problémoch, s ktorými sme sa v súvislosti s infraštruktúrou a financiami stretli aj vo *Varii*.

Väčšina ľudí vo *Varii* vyštudovala magisterský program experimentálne publikovanie (XPUB) na Inštitúte Pieta Zwarta. Je pre ľudí bez tohto pozadia náročnejšie sa k vám pripojiť?

SB: Máme aj niekoľko členov, ktorí ho nemajú. Ale áno, zvonku to môže pôsobiť tak, že mnohí členovia *Varie* výrazne inklinujú k technike. Ak si však vezmeme PZI, je tam mnoho ľudí, ktorí pracujú konceptuálnejšie. Je ľahké nás zaškatuľkovať. Momentálne sa, myslím, snažíme o viac priestoru pre ľudí mimo bubliny, aby sa zapojili do diskusií o *Varii*, a tiež sa usilujeme naďalej si udržiavať prehľad o každodenných technológiách a o tom, čo môžu znamenať.

AD: Veľa diskutujeme o tom, ako by sme mohli osloviť ľudí mimo našej bubliny. Niektorí sa identifikujú s *Variou* z dôvodu jej špecifickosti a na našich stretnutiach a podujatiach participujú navzdory tomu, že nepatria do sveta XPUB či PZI. Momentálne sa snažíme zúžitkovať naše komunikačné kanály, aby sme sa dostali bližšie k ľuďom aj bez toho, aby sme museli byť veľkí, aby sme sa museli usilovať osloviť každého a všetkým vysvetľovať, čo robíme. Hľadáme rovnováhu.

Spoločným menovateľom smerovania a zamerania *Varie* sú zrejme „každodenné technológie“. Čo pre vás znamenajú?

RRA: Naše chápanie ovplyvňuje hekerský diskurz, hekerská kultúra, internetová kultúra, ale aj túžba priniesť zmenu. Keď sme začínali, uvedomovali sme si, že v Rotterdame už existovali priestory s podobným zameraním, napríklad *WORM*, *V2_* či hekerské laboratórium *Moddr*. Načo rozbiehať čosi ďalšie? Naš nápad spočíval v tom, že budeme pracovať s technológiami a ťažiť z nich, ale inak než ostatní. Pojem každodenné technológie neznamená, že by šlo o čosi hi-tech, špeciálne či úzko profilované, ale to, že mnohé z praxí, s ktorými experimentujeme – či už je to sieťová infraštruktúra, publikačné technológie či práca so zvukom – sú tiež „každodenné“. Opísal by som to ako ambiciózne, hoci hádam nie vždy.

AD: Štandardne sa rozlišujú staré a nové médiá. V prípade *Varie* to máme inak. Nevnímame nové médiá ako nové a staré médiá ako staré, ale pracujeme s jednými aj druhými. Hovoríme o všetkom – od domácich spotrebičov až po servery. S niektorými členmi veľa hovoríme o tom, ako sú každodenné technológie zároveň procesom premostovania medzi médiami a ľuďmi, ktorý je prístupný bez ohľadu na technickú gramotnosť, dostupnosť nástrojov, konkrétne vlnové pásmo či lokáciu. Tento proces nám umožňuje vytvárať a udržiavať nielen línie výskumu, metodológie a kolektívnych procesov, ktoré sú technické, ale aj tie sociálne.

SB: Ak hovoríme o každodennosti, nejde nevyhnutne o všednosť, ale o nástroje, ktoré už používame a ktoré ovplyvňujú to, ako konáme a aké vznikajú vzťahy medzi samotnými nástrojmi a ľuďmi, ktorí s nimi pracujú. Ide o uvažovanie o otváraní sa rozličným aktivitám v jednej oblasti, namiesto toho, aby sme sa sústredili na konkrétne disciplíny, ako je programovanie, dizajn či umelecká tvorba. V rámci každodenných technológií možno zoskupiť množstvo aktivít. Nedávno som narazil na termín „nespektakulárna práca“, ktorý je pre mňa veľmi zaujímavý. Našiel som ho v knihe *Information Activism: A Queer History of Lesbian Media Technologies*. Je o informačnom aktivizme v sedemdesiatych rokoch, ktorý viedli lesbické feministky v Spojených štátoch a Kanade. Pri čítaní som si spomenul na naše úvahy o zapájaní ľudí do kolektívu. Nejde nevyhnutne o zvládnutie nástrojov, ale o praktické narábanie s nimi – a to nespektakulárnym spôsobom, bez trblietiek.

AD: Má to tiež ďaleko od prístupu, v ktorom technológie všetko vyriešia. Ide skôr o spoznávanie nových nástrojov, zdieľanie poznania a rozličných temp, ktoré vyhovujú rozličným ľuďom. Cieľom nemusí byť nevyhnutne vyriešenie problému, ale skôr jeho preskúmanie.

Ste aktívne zapojení do takzvaných federovaných sietí, používate alternatívny softvér, vytvárate si kódexy správania pre váš fyzický i digitálny priestor, hovoríte tiež o feministických serveroch. Mohli by ste o tom povedať viac? Vnímate túto infraštruktúru ako udržateľnú alternatívu k sociálnym sieťam a komerčným platformám?

AD: Môžeme hovoriť o Traverznej sieti feministických serverov (ATNOFS), ktorá prepája rozličné vlákna skoršieho výskumu Varie. Ide o európsky projekt, ktorý sme rozbehli spolu s ďalšími organizáciami – s Constant v Bruseli, esc v Linzi, HYPHA v Bukurešti, Feminists Hack Meetings v Aténach a LURK v Rotterdame. Budujeme server nazvaný Rosa, ktorý sa v priebehu roka bude využívať na všetkých týchto miestach. Bude nielen témou, ale aj publikačnou platformou, nástrojom na dokumentáciu dielni, ktoré sa uskutočnia v každej kapitole, ba dokonca aj experimentálnym laboratóriom. Keďže je server lokalizovaný na konkrétnom mieste, má rozličné potreby a aktivuje rozličné koncepty. Táto iniciatíva vzišla z rozhovorov o feministickom chápaní serveru. V našej rozšírenej sieti sú aj ďalšie feministické servery, napríklad Anarchaserver či Systemserver. Inšpiroval nás Manifest feministického serveru.

Pre koho je táto sieť určená?

AD: Chceme otvoriť priestor pre diskusiu o technológiách a nástrojoch s lokálnymi komunitami. Napríklad v Aténach sú queer a feministické komunity, ktoré sa organizujú, pripravujú podujatia a oslovujú ľudí prostredníctvom sociálnych sietí hlavného prúdu. Na týchto platformách však často zažívajú obťažovanie. Ide aj o spoločenské aspekty infraštruktúry, ktorú používame.

RRA: Táto traverzná sieť má blízko k podobným iniciatívam, ktoré sa zaoberajú sebaorganizáciou v širšom význame a záujmom o čosi podobné – či priamo praxou – v online priestore. Ide o výrazné pracovné a výskumné vlákno Varie už od jej počiatkov. Nielenže to prakticky zaisťuje integritu vlastného archívu kultúrnej produkcie, ale zároveň vytvára príležitosti pre učenie sa, rozoberanie a demystifikáciu technológií všade okolo nás. Všetky iniciatívy v rámci siete ATNOFS sa tomu už nejaký čas venujú a ich prepojenie je momentom vzájomného učenia (sa).

Povedzme, že mám už dosť platforiem hlavného prúdu. Je nejaká možnosť, ako sa k vám pripojiť?

AD: Pre pandémiu sa v posledných dvoch rokoch naša infraštruktúra využívala na samoorganizáciu podujatí. Ľudia nás väčšinou kontaktujú prostredníctvom mailu či Mastodonu, alebo prídu do nášho priestoru a povedia nám: „Hej, vy prevádzkujete ten vysielací server. Naučíte ma, ako na to?“ Organizujeme dielne, kam pozývame konkrétnych ľudí so záujmom o spoluprácu. Nie je to nastavené tak, že by sme poskytovali infraštruktúru, budovali a udržiavali ju pre druhých, skôr spolu s nimi experimentujeme.

SB: V marci 2020 vydali Siete digitálnej solidarity zoznam rôznych zdrojov, čo vyústilo do diskusie a následného verejného programu. Ide o jeden zo spôsobov, ako môže ponuka zdrojov vyústiť do diskurzívnej situácie.

AD: Áno, je to zoznam zdrojov, ktoré sú síce technické, ale slúžia aj na sebaorganizáciu. Táto zbierka sa stala verejnou a prispelo do nej viacero ľudí.

Veľa ľudí používa Signal, WhatsApp či Messenger ako svoj primárny komunikačný nástroj. Používate niektoré z týchto aplikácií? Ak nie, prečo? Aké alternatívy sú k dispozícii? Predstavíte nám váš komunikačný ekosystém?

AD: V našich priestoroch máme vlastný server, čiže máme slobodu robiť si s ním, čo chceme. Udržiavame si tak odstup od ostatných aplikácií, ktoré kontrolujú naše dáta. Ak vieme, ako na to, nemali by sme si to robiť po svojom? Vzájomne komunikujeme prostredníctvom protokolu XMPP, ktorý máme na našom serveri a slúži najmä našej sebaorganizácii. Pri prijímaní rozhodnutí často používame náš interný mailing list.

SB: Rozposielame tiež mesačný mail, ktorý momentálne funguje ako mesačný printový newsletter. Vnímame ho ako formu komunikácie s ľuďmi, ktorí možno netrávia veľa času pri počítači alebo preferujú printový materiál. Uvažovanie o pravidelnosti nás priviedlo k diskusiám o tom, ako zbierame obsah a ako môžeme čo najlepšie využiť komunikáciu ľudí cez XMPP či ich vlastné stránky. Čerpáme priamo z nich a prevádzame ich do printového newsletteru. Momentálne o tom veľa uvažujeme, pretože Varia nepoužíva mnohé zo sociálnych sietí, ktoré zasa bežne používajú iné kultúrne organizácie, čím môže vzniknúť rozporuplná situácia. Riešime to tak, že paralelne uvažujeme aj o printových komunikačných kanáloch. Taktiež premýšľame o samotnom priestore, ktorý si Varia prenajíma na juhu Rotterdamu, v malej štvrti s názvom Charlois. Neustále sa tam usilujeme o kontakt s ľuďmi z komunity a využívame veľmi lo-fi metódy: informácie zverejňujeme priamo na oknách. Nielen o tom, čo sa deje vo Varii, ale aj čo naši priatelia či ďalší ľudia robia, alebo v čom potrebujú podporu.

AD: Pre nás to nie sú len komunikačné kanály, ale používame napríklad aj logbody, aby zaznamenávali fotografie z našich skupinových četov a vytvárali ich archív. Ide tiež o priestor pre experimentovanie, kde vytvárame archívy a publikujeme obsah. Často si niektorá skupina založí čet týkajúci sa konkrétneho podujatia, ktoré sa pripravuje. Snažíme sa vyhýbať platformám hlavného prúdu, ktoré na komunikácii zarábajú.

RRA: Jedným z dôvodov prevádzky našich vlastných vecí je zachovanie archívu a súkromia. Mnohým z nás, ktorí sa venujeme dizajnu, novým médiám či umeniu, však ide tiež o nástroje, ktorými môžeme budovať čosi nové. Ak by sme mali uviesť jeden základný rozdiel medzi WhatsAppom a aplikáciami, ktoré používame, tak na WhatsAppe nemožno vybudovať nič ďalšie. Aktívne sa tomu bráni. Skúmať, ako takéto veci vo všeobecnosti vnímame, mi napadlo počas skupinového četov na WhatsAppe, kde sme zdieľali naše pouličné fotografie. Napadlo nám, že by bolo super, ak by sme tento

čet dokázali automaticky konvertovať na blog. To je ale nemožné. Skupinový čet stále existuje, ale blog z neho nikdy nevznikol, pretože s WhatsAppom to skrátka nejde. Až keď sme rozbehli vlastnú infraštruktúru založenú na voľne dostupnom a otvorenom softvéri, mohli sme začať vytvárať podobné rozšírenia. Spájajú sa s tým aj iné problémy. Máme síce mimoriadne zaujímavé, experimentálne a tvorivé prostredie a četovací systém XMPP, ktorý výdatne využívame a ktorý funguje relatívne dobre v rámci otvoreného softvéru a Linuxu, ale k problémom dochádza pri produktoch od firmy Apple. Čelíme veľkým ťažkostiam, keď sa k nám pripoja ľudia s týmito zariadeniami alebo si kúpia nový telefón a podobne; zrazu sú tu komunikačné problémy. Znamená to, že tieto veci neglorifikujeme, ani ich nezaznamenáme. Experimentálna povaha našej alternatívy nám umožňuje vytvárať veci nad rámec základu, čo je výhoda, ktorou iné systémy nedisponujú.

RRA: Veľa využívame Etherpad. Mohli by sme ho voľne prirovnať ku Google Docs, tímovému editoru dokumentov, ale v omnoho jednoduchšej podobe. Neporadí si so stránkami, ale do istej miery zvláda značkový jazyk a umožňuje súbežnú prácu s mnohými ľuďmi, navyše ho možno rozširovať. Ľudia Etherpad využívajú na tvorbu celých, značne komplexných publikácií. Ide o iný spôsob spolupráce na digitálnom a printovom dizajne. Namiesto postupnosti práce expertov na obsah, dizajn, print sa to všetko deje súčasne.

AD: S Etherpadom vytvárame ziny – napríklad pre Feminist Hack Meetings –, grantové aplikácie, webstránky, printové newslettere atď. Na publikovanie informácií o našich podujatiach využívame Mastodon – aj keď nemáme samostatné konto Varie, používame hashtag #varia, cez ktorý sa možno dostať k príspevkom o našom priestore.

Podcasty sú medzi nezávislými médiami a kultúrnymi organizáciami čoraz obľúbenejšie. Ako pracujete s týmto médium?

AD: Je zaujímavé sledovať, ako sa vysielanie stalo dôležitým nástrojom – najmä audiovysielanie. Video bolo pre množstvo počítačov veľmi zaťažujúce a ľudia z neho už boli unavení, zatiaľ čo pri audio možno vydržať hodiny a robiť popri tom veci, ktoré by bez zvuku boli otravné. V marci pred dvomi rokmi sme plánovali verejné podujatie s názvom Rádio o rádiu. Malo sa konať v našich priestoroch, ale prišiel lockdown, čiže sme sa rozhodli postaviť náš vlastný vysielací server a podujatie uskutočniť v online podobe. Server sme umiestnili u mňa doma a až po mnohých mesiacoch sme ho presunuli do Varie. Vytvorením vlastného serveru sme tiež získali kontrolu nad tým, koľkí ľudia sa môžu pripojiť, a môžeme mať teda toľko poslucháčov, koľko len chceme – a to bez toho, aby sme za to niekomu museli platiť. A vieme to urobiť kedykoľvek. Dozvedeli sa o nás aj ďalšie organizácie, ktoré sa venujú vysielaniu, a oslovili nás s ponukou na spoluprácu. Vlni sme v rámci „Varia Broadcasts“ vytvorili vysielacie prostredie „Narrowcast“, v ktorom hostíme niekoľko vysielacích podujatí. Momentálne pripravujeme stretnutie „Streaming with Infracem“, na ktoré chceme pozvať iniciatívy, s ktorými sme naviazali kontakt v posledných dvoch rokoch, a budeme sa spolu zhovárať o tom, ako rozvíjať vysielacie servery. Vyvinuli sme nové spôsoby, ako počúvať vysielanie, v rámci ktorého nejde

len o počúvanie, ale aj o používanie Etherpadu, četu, videa či akúsi zámenu média v závislosti od podujatia a toho, akou technológiou ľudia disponujú. V spolupráci s Feminist Hack Meetings sme prostredníctvom konferenčnej aplikácie Big Blue Button (BBB) pripravili podujatie, kde sme vysielali video, ale pre jedného z divákov bolo technicky príliš zaťažujúce, preto sme vysielali BBB na „Narrowcaste“ a fungovalo to plynulejšie.

Sociálne siete roky trpeli dezinformáciami. Máte podobnú skúsenosť s Mastodonom či inými sieťami, na ktorých by ste sa museli odstrihnúť od istých používateľov? Ide o bezpečný priestor?

RRA: Nie. Stále je to internet, všakže. Všetko záleží na tom, ako si to ľudia nastavujú. Samotný Mastodon nie je bezpečným priestorom. Ako to vysvetliť... Povedzme, že tam môžete mať rozličné Twittre. Dokážeme prevádzkovať svoju vlastnú verziu Twittra, ktorá nie je osamelým ostrovom, ale dokážeme jednotlivé Twittre prepojiť. Jeden pre komunitu a druhý pre seba – dokážeme ich prepojiť a vymieňať si medzi nimi správy. Veľká výhoda je, že človek nie je závislý, v zmysle sociálneho módu, od jedného miesta, no zároveň nestráca kontakt so širšou sieťou. Je to vážne zaujímavé. Východiskovo je však všetko nastavené tak, aby toho bolo možné prepojiť čo najviac. Znamená to, že sa môžete pripojiť aj k veciam, ktoré sú škodlivé a nebezpečné. Je množstvo aktérov, ktorí z rozličných dôvodov vyhľadávajú nezávislé sociálne siete. Keďže z platformou hlavného prúdu ich vytláčajú, jednou

z týchto skupín je krajná pravica. Nepovedal by som preto, že tento softvér je apriórne bezpečným priestorom, ale možno ho nastaviť napríklad tak, aby sa pripájal len k známym aktérom. Možno si tak vytvoriť klastre, ktoré sa nebudú automaticky pripájať ku krajne pravicovým stránkam.

AD: Závisí to tiež od toho, ako (ne)zvláda komunita, ktorá server prevádzkuje, moderovanie. S problémami som sa stretla dvakrát, na XMPP a Mastodone. Keď som pri opise jedného projektu spomenula slovo „feminizmus“, niekto sa pustil do vysvetľovania, prečo technológie nie sú feministické. V týchto priestoroch sa tiež stretávame s množstvom trolovania. Na Mastodone je veľa technocentrických komunit, ktoré nie sú práve inkluzívne. Moderovanie však dokáže výrazne pomôcť. Ďalšiu skúsenosť som mala v rámci alternatívneho mailing listu, ktorý nebol moderovaný, a tak na mňa cielili rozliční ľudia.

Moderovanie si zvnútorňuje komunita sama, nemá ho na starosti externý virtuálny poskytovateľ služieb.

RRA: Ide jednoznačne o jeden zo zaujímavých aspektov účasti a aktivity v týchto priestoroch. Umožňujú nám tvarovať ich takým spôsobom, ktorý je pre naše prostredie zmysluplný.

**Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU
PRELOŽIL MARTIN MAKARA**

**AUTOR JE NEZÁVISLÝ KULTÚRNY
PRACOVNÍK. STARÁ SA O PLATFORMU
PRE UMENIE, KULTÚRU A VÝSKUM
MONOSKOP.ORG A SERVER MULTIPLACE**

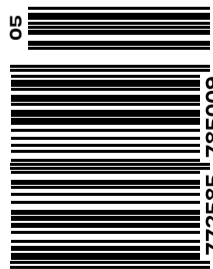
|kapitál

#06 SPREVÁDZAJÚ VIZUÁLNE MATERIÁLY SPOLOČNOSTI JAROMÍRA KREJČARA

WYVLAŠTNENIE WYVLAŠTNENIE

ISSN: 2585-7851

ANGAŽOVANÝ MESAČNÍK 6. ROČNÍK CENA: 3,00 EUR WWW.KAPITAL-NOVINY.SK

VÝZNAMNÉ INVESTÍCIE
PRE KOHO?
VYVLASTŇOVANIE
BRATISLAVY CEZ
DEVELOPMENT
Peter Szalay
O histórii
vyvlastňovania
v Bratislave
Str. 4 – 6

FRKY
Normostranové
postrehy redaktoriek
a redaktorov Kapitálu
Str. 8 – 9

MOŽNOSTI
VYVLASTNENIA
PAMIATOK
Andrea Londáková
Prehľad prípadov
vyvlastnenia kultúrnych
pamiatok u nás
i v zahraničí
Str. 10 – 11

VYVLASTNENÍM
K VEREJNÉMU ZÁUJMU
Matej Hliničan
Rozhovor s berlínskou
iniciatívou *Deutsche
Wohnen enteignen!*
Str. 12 – 13

FILMOVÁ PRAX
NÁVRATU PO
VYVLASTNENÍ
Dominika Moravčíková
Esej o filme *Ste. Anne*
Str. 14 – 15

ZMRAZENIE
VS. VYVLASTNENIE
MAJETKU
Ľudmila Elbert
Sankcie voči ruským
oligarchom z pohľadu
medzinárodného práva
Str. 16 – 17

ETNICKÁ NEBO TRÍDNÍ
OČISTA?
Jakub Vrba
O histórii vysídlenia
sudetských Nemcov
Str. 20 – 21

KRÁDEŽ JE
VLASTNÍCTVO
Robert Nichols
Esej o rekurzívnej logike
vyvlastnenia
Str. 22 – 23

KONIEC „OSLOSKEJ
TRILÓGIE“
JOACHIMA TRIERA,
KONIEC UMENIA
A SPOLOČENSKÉHO
ŽIVOTA
Laura Staab
Kritika posledného
filmu Joachima Triera
Str. 24 – 25

PORTRÉTY BEDŘICHA
VÁCLAVKA
Magdalena Bystrzak
Recenzia knihy *Čtení
o Bedřichu Václavkovi.
Tvorba, metoda, dejiny*
Str. 26

VYVLASTNENÍ NENÍ
KRÁDEŽ
Martin Tremčinský
Úvaha o ekonomickom
a vojnovom násilí
Str. 28

FAŠIZMUS,
KOMUNIZMUS A ŠTÁTNE
VYZNAMENANIA
Ivan Buraj
O rôznych prístupoch
k totalitárnym
ideológiám
Str. 29

SIONISTICKÁ CESTA
K VYVLASTNENÍ
PALESTINY
Zdeněk Jehlička
O praktikách
kolonizácie Palestíny
Str. 30 – 31

KOMUNITNÉ
SIETE A VLÁKNA
INFRAŠTRUKTÚRNEHO
FEMINIZMU
Dušan Barok
Rozhovor s členmi
kooperatívy Varia
Str. 32 – 34

OBSAH

6

Číslo 06/2022 Dátum vydania: 20/06/2022 Ročník 6 ISSN: 2585-7851 Evidenčné číslo: 5569/17 Vydáva: Občianske združenie KPTL v spolupráci s literarnyklub.sk Údaje o vydavateľovi: názov – KPTL – občianske združenie / sídlo – Štefánikova 4475/16, 811 04 Bratislava / IČO – 51802244 / Periodicita: mesačník Šéfredaktor: Tomáš Hučko Redakčná rada: Mário Drgoňa, Pavol Fábry, Marek Hudec, Dávid Koronczí, Laura Kováčsová, František Malík, Sasi Moran, Barbora Nemčeková, Michaela Pašteková, Ivana Rumanová, Tereza Trusínová, Dominik Želinský Kurátorka čísla: Ivana Rumanová Vizualne spracovanie: Magdaléna Scheryová Použité písma: Arek (Rosetta), Kontrast Grotesk (Ján Filípek) Úprava textov: Tímea Beck Jazyková korektúra: Zuzana Cigánková Úprava českých textov: Dagmar Pilařová Produkcia: Magdaléna Grambličková a Martina Szabóová Možnosti inzercie a marketing: Laura Hryhoryeuová, distribucia@kapital-noviny.sk, +421 905 326 333 Web: www.kapital-noviny.sk Nasledujúce číslo vyjde 12/7 s témou Turistika

Tento projekt bol podporený z verejných zdrojov poskytnutých hlavným partnerom, Fondom na podporu umenia. Dokument reprezentuje výlučne názor autorského kolektívu a fond nezodpovedá za jeho obsah.

u. fond
na podporu
umenia

Vydanie tejto publikácie bolo
podporené finančným
príspevkom z Fondu LITA

lita iii
autorská spoločnosť

Je len málo pojmov, ktoré v súčasnosti vzbudzujú toľko podozrievavosti, alergických reakcií, potlačených tráum, ale zároveň i nádejí, ako vyvlastnenie. V politicko-ekonomickom systéme, ktorý chápe vlastníctvo ako extenziu osoby, je vyvlastnenie obdobou amputácie. Tento pojem a právny inštitút naša ústava (čl. 20) síce stále rozpoznáva ako legálny, ale v spoločnosti nikdy celkom neprestal byť vnímaný ako nástroj totalitného režimu a štátneho násilia aplikovaného v neprehliadnuteľnej mocenskej asymetrii voči jednotlivcom. Súčasná ústava je v definícii vyvlastnenia úsporná, strohá, a nie celkom jednoznačná. Hovorí, že „vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.“ Kľúčové body tejto definície – nevyhnutná miera, verejný záujem, primeraná náhrada – sú však vágne, otvárajú priestor pre možné široké interpretácie, špekulácie a nekonečné súdne spory. Kým však pri stavbe diaľnic, priehrad a ďalších strategických stavieb dokáže vyvlastnenie prejsť v očiach liberálnej demokracie i kapitalistického realizmu – a súkromné polia, domy, pozemky, sady sú nevyhnutnou obeťou „vyššiemu princípu“ dopravnej alebo energetickej infraštruktúry – ďalšie rozmery „verejného záujmu“ z tohto poňatia celkom vypadávajú.

Čo ak majiteľ kultúrnej pamiatky necháva budovu chátrať, alebo ju úmyselne poškodzuje, aby na jej mieste mohol postaviť výnosnejší projekt? Čo ak v domoch a celých štvrtiach miest zápasiacich s krízou bývania nikto nebýva, pretože ich majitelia ich používajú predovšetkým ako záruky pri operáciách na finančných trhoch? Čo ak nadobudnutý majetok pochádza z porušovania zákona, z vyťažovania a reprodukcie nerovností? Za akých podmienok je spektakulárne násilie vyvlastnenia adekvátnou odpoveďou na menej nápadné štrukturálne násilie?

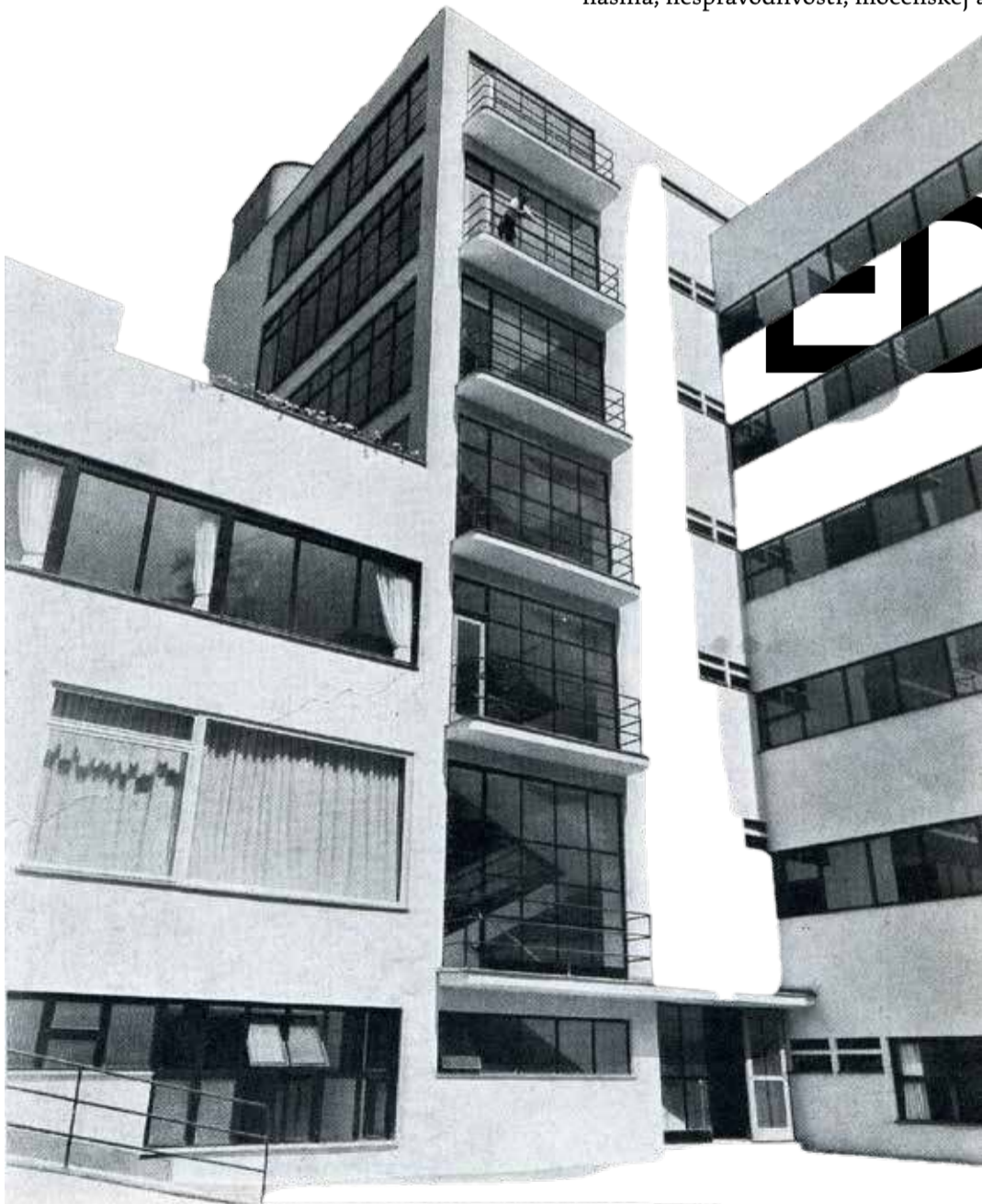
Touto líniou sa zaoberá hneď niekoľko textov v čísle: Peter Szalay opisuje históriu vyvlastňovania v Bratislave od konca 19. storočia, porovnáva „verejný záujem“ ako legislatívnu podmienku vyvlastňovania s praktikami developerov, ktorí sa pod rovnakou zámenkou uchádzajú o finančné dotácie z verejných zdrojov. Andrea Londáková uvádza zahraničné príklady vyvlastnenia ohrozených pamiatok a poukazuje na jeho nástrahy a význam fungujúcich verejných inštitúcií. Tieto prípady konfrontuje s dvomi príkladmi zo Slovenska: s aktuálne prebiehajúcim vyvlastnením Liečebného domu Machnáč a so zbúraním Istropolisu. Vyvlastnenie bytových jednotiek patriacich špekulantom na trhu s realitami a občianske formy rezistencie voči aktuálnej kríze bývania rozoberá Matej Hliničan v rozhovore s aktivistom Chrisom z berlínskej iniciatívy *Deutsche Wohnen enteignen!*. V ďalšom rozhovore s členmi kooperatívy pre každodenné technológie *Varia* sa Dušan Barok rozpráva o subverzívnych stratégiách voči venture kapitalizmu, o kritickej praxi voči politike a praktikám online gigantov, a o navrhovaní online sieťovania, ktorého používatelia sú zároveň vlastníckymi a vlastníčkami komunikačnej platformy a dátových serverov. Dva texty sa zaoberajú nedávnym zmrazením majetku ruských oligarchov v rámci medzinárodných sankčných opatrení voči Ruskej federácii. Martin Tremčinský v širšom kontexte uvažuje o tom, či je pri uplatňovaní zhabania a zmrazenia majetku ako sankčného mechanizmu obhájitelný rozdiel medzi ekonomickým a vojnovým násilím. Ludmila Elbert rozoberá tieto procesy z hľadiska medzinárodného práva a približuje tiež rozdiely medzi vyvlastnením, zoštátnením, zhabaním a zmrazením majetku a ďalšími právnymi inštitútmi.

Cieľom čísla však nie je vyvlastnenie romantizovať. Je nespochybniteľné, že bolo a stále je aplikované ako nástroj štátneho alebo ekonomického násilia, nespravodlivosti, mocenskej asymetrie, a to

v rôznych historických a geopolitických kontextoch. Vyvlastnením sa z kritickej perspektívy zaoberá text Jakuba Vrby, ktorý popisuje triedny a etnický rozmer vysídlenia sudetských Nemcov. Zdeněk Jehlička opisuje praktiky štátu Izrael pri kolonizácii Palestíny, a zároveň analyzuje argumentačný a ideologický aparát, ktorý má praktiky zaberania pôdy, majetku a vysídľovania Palestínčanov a Palestínčaniek legitimizovať. Prekladový text Roberta Nicholasa sa zaoberá podobnou dynamikou – rozoberá legitimizáciu koloniálnych praktík voči autochtónnym obyvateľom a obyvateľkám a všima si, že ako jeden z hlavných argumentov bola použitá absencia konceptu vlastníctva u autochtónnych komunit. Vlastníctvo legalizovalo krádež. O vzťahoch k pôde, krajine, územia, ktoré sú založené na iných ako vlastníckych vzťahoch a o tom, ako sa pretavujú do filmového jazyka, píše Dominika Moravčíková v esejistickej reflexii filmu *Ste. Anne*.

Práve tu sa ukazuje určitá možnosť, akým smerom rozvíjať a posúvať súčasné iniciatívy, ktoré sa snažia vyvlastnenie mobilizovať v záujme ochrany kultúrneho dedičstva alebo konfrontácie sociálnych nerovností. Namiesto presunu majetku zo súkromného do verejného vlastníctva, ktorý ale nenabúrava vlastnícke vzťahy ako také, je možno najvyšší čas začať uvažovať o formách „odvlastnenia“, navracajúceho do hry vzťahy ku krajine, ktoré presahujú zapísané parcely.

#6 sprevádzajú fotografie a vizualizácie z archívu Spoločnosti Jaromíra Krejčara, ktorá iniciovala práve prebiehajúci proces vyvlastnenia liečebného domu Machnáč v Trenčianskych Tepliciach. Vyvlastnenie kultúrnej pamiatky, ktorú jej majiteľ úmyselne poškodzuje a necháva chátrať, by bolo dôležitým precedensom. Autormi vizualizácií rekonštrukcie, ktorá v čo najvyššej možnej miere rešpektuje pôvodný architektonický návrh, sú architekti z ateliéru Ô.

EDITORIÁL